

nummer 3 | 2011

**Over de
grenzen**

Grenzeloos curriculum

Internationalisering zou een essentiële pijler moeten zijn van elke toekomstgerichte opleiding. De student van vandaag zal veertig jaar lang – of wie weet, zelfs nog langer – werken in een omgeving die snel mondialiseert: wetenschappelijk en technologisch, cultureel, sociaal en economisch. Dit vergt nieuwe vaardigheden, die in de *OECD Innovation Strategy* omschreven worden als vaardigheden van de 21ste eeuw¹. Deze vaardigheden zullen de kennisintensieve innovatie, zowel maatschappelijk als economisch, dragen in alle private en publieke sectoren. In een open concept van innovatie is communicatie, interactie en samenwerking cruciaal, zowel op regionaal als op internationaal niveau, lokaal als globaal. Hoe kunnen universiteiten hun opleidingen beter concipiëren en afstemmen op studenten die actief zullen zijn in deze 'glokale' omgeving? Zo opgevat pervadeert internationalisering immers alle facetten van een 'modern' curriculum: de doelstellingen, het onderwijs en de onderwijsvormen, de leerprocessen en de leeromgeving. Dit alles institutioneel aangestuurd en ondersteund, ondermeer door een internationaal curriculumontwerp, strategische partnerschappen, een impactbeleid, een ontwikkelingsbeleid, een innovatiebeleid en een internationaal studentenbeleid. Hierop gaan we nu iets dieper in.

Internationalisering dringt steeds meer door in de *opleidingsdoelstellingen*, die in deze context gericht zijn op kennis vinden en delen in internationale academische netwerken of "professional communities", een comparatief standpunt kunnen innemen, kunnen samenwerken met "peers" in een internationale omgeving en kunnen handelen in een multiculturele omgeving.

Die nieuwe doelstellingen kunnen niet bereikt worden zonder de *onderwijs- en leerprocessen* te internationaliseren door internationaal gerichte leerinhouden, het toetsen van wereldwijde kennisbronnen, deelname aan internationale cursussen, projecten, seminars of summer schools, internationale stages en thesiswerk. Genetwerkte opleidingen, waarbij "resources" gedeeld worden en taken verdeeld, zullen dit verder faciliteren en tegelijk de betrokken opleidingen versterken.

Om dit ten volle te realiseren moet de *leeromgeving* van de opleiding open zijn naar andere universiteiten in de wereld (partnerschappen) en naar de wereld van het werk (eveneens partnerschappen) en in die zin een weerspiegeling zijn van onderzoek, innovatie en het professionele leven. Dit impliceert ook dat universiteiten hun (nu relatief gesloten) elektronische leeromgevingen openen om gezamenlijke opleidingsruimten te creëren met partners.

Het spreekt voor zich dat opleidingen daarom een *expliciete internationale dimensie* moeten ontwikkelen die deze drie aspecten omvat: internationaal georiënteerde onderwijsobjectieven, daarop gerichte onderwijs- en leerprocessen met inbreng van internationale partnerschappen en open leeromgevingen die deze processen voeden. Dit alles om studenten voor te bereiden op een academische of professionele loopbaan. De tijdshorizon waarbinnen zo'n loopbaan voorspelbaar is, is trouwens zeer klein geworden: twintig jaar geleden was er geen internet, geen Google en geen mobiele telefoon. Wat kunnen we dan zinvol zeggen over de werkomgeving twintig jaar verder in de toekomst. Maar één zaak is zeker: Het zal internationaler zijn en precies dat aspect moeten we beter vatten in het *curriculumontwerp*. Daarover moet op opleidingsniveau collegiaal nagedacht en beslist worden, uitgaande van een coherent opleidingsconcept met gerichte inhouden en goed geplande leeractiviteiten, open op de regio en de wereld, in samenwerking met partners, met als resultaat een coherent internationaliseringsconcept per opleiding.

Voor wat betreft de *kwaliteitsverzekering* van internationalisering, vinden wij dat deze best gebeurt op curriculumniveau. In de formele kwaliteitsverzekering door de VLIR en de accrediteringsprocessen

van NVAO komen de drie genoemde componenten (doelstellingen/learning outcomes; onderwijsleerprocessen; leeromgevingen) nu al aan bod. De internationaliseringsdimensie in deze moet echter meer *expliciet* en *in de kern* aan bod komen. Wij zijn dus geen voorstander van een afgesplitste, aparte accreditering of kwaliteitslabels voor internationalisering. De kwaliteit en impact van internationalisering moet *inclusief* gebeuren, net zoals ook de onderzoekscomponent in elke accreditatie wordt ingeschat, inclusief en niet via een aparte *assessment*.

De inschatting van internationalisering als dimensie betekent in elk geval meer dan het louter kwantificeren van de *mobilititeit* van studenten en docenten. Op die manier resulteert mobiliteit in een verdichting van een internationaliseringservaring voor een (te kleine) groep van studenten tijdens een beperkte periode. Dat is weliswaar belangrijk, maar het heeft ook zijn beperkingen, voornamelijk het (beperkt) aantal studenten dat daarvoor in aanmerking komt en de kostprijs ervan, alsook de logistieke en administratieve organisatie van het mobiliteitsgebeuren. Ook de kwaliteit van de internationale leerervaringen van de meeste, zoniet alle studenten moet aan bod komen, in elk geval van die studenten waarop de opleiding zich pretendeert te richten (de *norm-student*). Ook daarom moet gepleit worden voor een curriculumaanpak, die niet alleen draait rond de traditionele mobiliteit.

We moeten in deze creatiever leren denken. Nadenken over *gestructureerde mobiliteit* van docenten en studenten, in groepsverband, tussen partnerinstellingen, tijdens vooraf overlegde tijdsvensters, met curricula die daartoe zijn afgestemd.

Nadenken ook, in de richting van *nieuwe onderwijstechnologieën*. Zij bieden, eventueel gemengd met klassieke onderwijsvormen, nieuwe mogelijkheden zoals (multi-site) learning, communities en seminars, kennisdeling en -constructie (met wiki-achtige software en het gebruik van open educational resources; toepassing van principes van open access en open innovatie), interactie met buitenlandse staf en studenten onderling, gezamenlijke projecten, gedeelde cursussen, genetwerkte opleidingen, virtuele mobiliteit, en zoveel meer. Het gebruik van deze instrumenten bij curriculumontwerp sluit ook meer en meer aan bij real life-situaties in de private en publieke sector, waar *conference calls* en *video meetings* stilaan

gemeengoed worden. Het is wellicht ook de enige weg waarop de studentengroep als geheel, desgevallend in combinatie met kortere fysieke mobiliteit, volwaardig kan participeren aan internationaliseringsprocessen in een opleiding.

Toch behoeft internationalisering ook institutionele sturing en ondersteuning. Die omvat verschillende aspecten. Vooreerst een ondersteuningsbeleid bij het *ontwerpen van internationalisering* in opleidingen, die verschillend kan zijn voor "gewone" opleidingen, genetwerkte cursussen, seminars, labo's-, opties/minors of complete opleidingen, internationale Engelstalige opleidingen; en opleidingen in samenwerking al dan niet leidend tot een joint degree.

Verder een *niet-statisch* en *strategisch partnerschapsbeleid*, dat gebaseerd is op samenwerking in onderzoek en innovatie, en zowel opleidingsgebonden partnerschappen stimuleert als samenwerking gericht op universiteiten waarmee de instelling een samenwerkingscultuur wenst te ontwikkelen. Een impactbeleid, dat de "outreach" van internationale opleidingen vergroot, o.m. door opleidingsnetwerking en ondersteuning door onderwijstechnologieën. Een doordacht beleid rond universitaire ontwikkelingssamenwerking, dat zowel partnerschappen als specifieke ondersteuning behoeft en de nodige impact nastreeft (*research and education for development*). Een *innovatiebeleid* dat, o.m. door pilootexperimenten, nieuwe netwerk- en impactmogelijkheden onderzoekt, bijvoorbeeld door de toepassing van open educational resources en onderwijstechnologieën van de laatste generatie.

Last but not least, een *internationaal studentenbeleid*, dat niet alleen administratieve ondersteuning biedt, maar tevens de integratie van studenten bevordert in het perspectief van de opleidings- en bredere academische doelstellingen. Deze institutionele sturing en ondersteuning behoeven een kwaliteitsverzekering die enerzijds te zien moet zijn in de curriculumevaluatie van VLIR en NVAO, anderzijds vooral moet beoordeeld worden op institutionele benchmarks.

Internationalisering moet sterker gebonden worden aan het curriculum, met name bij het expliciteren van opleidingsdoelstellingen, het ontwerpen en uitvoeren van onderwijsleerprocessen en het openen van (elektronische) leeromgevingen, gevoed door

partnerschappen. Institutionele sturing en ondersteuning zijn absoluut vereist en leiden tot impact en innovatie in het internationaliseringsbeleid. Zo'n beleid zal niet achter de Europese programma's lopen maar ervòòr. Kwaliteitsrepercussies zijn er vooral op het niveau van het curriculum. Daarom precies is het curriculum de plaats voor evaluatie in het kader van formele kwaliteitsverzekering door de VLIR en de NVAO. Het institutionele beleid is hoofdzakelijk gericht op eigen *benchmarks*. ●

Prof. Dr. Bart De Moor,
Vicerector Internationaal
Beleid, Katholieke
Universiteit Leuven

¹ Dirk Van Damme, Education, Training for Entrepreneurship, Creativity and Innovation, OECD/CERI, Jean Monnet- Spanish Presidency Conference, 25-26 January 2010